

Hebrew Writers Association in Israel

עם עגנרן

Author(s): ר' בנימין

Source:

Moznaim /

מאזנים

Vol. No. pp. 631-633 ,ה' תרצ"ח

Published by: Hebrew Writers Association in Israel

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/23820619>

Accessed: 18-04-2018 08:33 UTC

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Hebrew Writers Association in Israel is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Moznaim* / מאזנים.

JSTOR

<http://www.jstor.org>

שלא קוים סכימתיים-נגינתיים של שתי השקפות עולם בלבד, כי אם כאן הותוו ביד עדינה מאד ואמיצה מאד שבילי המעבר הפלאי מהויה להויה, מקדושה לקדושה. גלגולו של גרשום ודבקותו בחסידות ניתנו כאן כהתגלות, כמשיכה בעלמה אל האור ואל המות. שאין לעמוד כנגד שניהם. באופן נפלא נארגה כאן המסכת, מסכת הגורל שהביא את יוצא ירך המתנגדים אל המחנה שחתך את דינו — סומן הגבול של שני עולמות נפרדים, של ר' אביגדור, שכולו דין. זה הארז אשר לא יפוף בלתי אם יישבר, ושל גרשום שכולו חסד — שיח רך זה, המטולטל כולו בחדות הרוח האביבית לקראת כליונו. מצד אחד: צל הענק הכבד, אשר לא ישוב גם מפני קרבן בתו האהובה כדי „שלא יתגבר חס ושלום כוח השקר על ידה בעולם” ומצד שני הנכד המשוטט כולו בדמעות ובחלומות, זה שבו עמד העולם מזעפן, ושעליו נגזר לנפול חלל עם הולדת אמתו החדשה. חינה של שירה זו, שיותר משיש בה התנגשות עולמות, רוגשת כאן צמיחה חרישית — זרעי חסד חדש שנפלו לתומם והפריחו נשמות. לא אמת ושקר, כי אם אמת באמת נפגשו. פגישה זו תבעה קרבן, ולקרבן נבחר, כמו תמיד, זה שבו נתגשם כל הטוב והטהור שבשני העולמות.

עַם עֲגוּנוֹן

מאת ר' בנימין

עגנון בבואו ארצה לפני שלשים שנה לא מצא בה עוד את א. נ. גנסין, שהקדים לצאת, ולא מצא עדיין את ברנר, שאחר לבוא. הוא מצא בה רק את ש. בן-ציון. ובקשר עם יובל עגנון ולבטיו בראשית דרכו נזכר אני כי גם שלשה ראשונים אלו נמצאו אז במצבר-רוח של מבוכה בנוגע לדרכי הספרות. גנסין לא יצר אז ולא כלום. היה מתחיל איזה ציור וקורע מיד ביאוש או בשצף קצף את ההתחלה. ש. בן-ציון נאבק עם הפואימה „רחל”, נאבק ולא הצליח. וברנר אמר לי: אינך יודע עד כמה הטכניקה של הספור מעוררת בי גועל נפש. הוא חשב שהוא יכול לשלוט בטכניקה זו לא פחות מן המפורסמים בספרות העולם, אבל היא היתה לו לזרא, לגועל נפש. ב„מכאן ומכאן” ניסה לשבור את חביתה ולשמור את יינה.

לאמור: מבוכה זו לא באה מחוסר אמון בכוחות העצמיים אלא מתוך ספירות אחרות. בעלי-הכוח לא ידעו את נפשם. לכאורה נסתיימו הויכוחים הקודמים על הרחבת הגבולות במלכות הספרות. נצחה „תושיה” והצעירים. הדרך היתה פתוחה וסלולה. נפלו המחיצות בין יהודה ויון. „כל אשר לאדם — לי הוא”. מאורות אירופה הביקו ביפיהם, בזיווים, בשחרם. נוצר „נוסח” גם למאמר וגם לספור. ובכל זאת — משבר. ובכל זאת תהיה ופקפוק. אין חדות היצירה, אין בטחון, ודאות. זה מתחיל לכתוב וקורע, זה מתאבק ואינו מצליח, וזה מגשש-מחפש. אולי חוששים הם מפני השיגרא. מפני החקוי הקל, מפני הכשרון הקל, מפני השעבוד. עיר פרוצה לכל צבר קרית-ספר שלנו ומסביב

לה כרמים מלאים כל טוב וכל שגב. איך יקום יעקב ואיך ישמור על עצמיותו, על ד' אמות משלו?

ואם מדובר פה על יסורי האריות שבתורה, אז מה יאמר על אזוב אשר בקיר, על בחור בן עשרים אשר בא זה עתה מאדמת גליציה, היא המדינה אשר אמנם היו לה בעבר רנ"ק ושי"ר, ארטור ושוור, לטריס וסמואלי, אפילו צייר כמוריץ גוטליב, אבל בהווה (היינו לפני שלשים שנה), היא סמל הבטלנות, קן המליצה הנדושה, חקוי אחרי חקוי. והאם דוקא זה כך העשרים יצלה למלאכה, יזכה לבקוע דרך ולסלול דרך? מי ימלל ומי יפלל. ברור גם לו כי גאוני הספרות הם באירופה, בעבר ובהווה. ברור גם לו כי "אודיסה" בראש. ועם כל זה תהיה ופקפוק. גם מרדנות. האמנם מנדלי הוא פוסק אחרון? הוא מטיל ספק. נדמה לו כי מנדלי מתאר מה שנתהוה אבל לא את מה שמתהוה, את האדם בפרוכוסיו, את הנשמה ביגונה ובמשושה. המטייל אתו ליד חוף יפו קולט את הפקפוקים האלה ויבין להם. הוא נזכר כי הוא גופא היו לו פקפוקים כאלה לגבי גדול המסה העברית, לגבי אחד העם. כשקרא את "משה" דאבה נפשו עד כדי דמע. הוזה משה? הוא גם ניסה לשרטט ב"המעורר" את "משה" שלו... הוא אפילו ניסה למרוד בהיחס אל גליציה. ב"לוח-אחיאסף" וגם ב"המעורר". ב"הפועל הצעיר" לא נרתע לאחור אפילו מפני קריאה פיליטוניסטי-פרדוכסלית: "גורו לכם מפני גליציה!" אך האם זה בן-העשרים יאמת את הקריאה? אכן כן הוא. לא קל היה הדבר. לא ברורה היתה הדרך מלכתחלה. אחרי התהיה באה התעיה, עתים גם סטיה. היו גישושים וחיפושים. היו מאמצים ולבטים. אבל היה, היה כשרון ברוך ה' ומתת ה'. היתה, היתה נשיקת בת-השירה. אבל במשך שלשים שעות קפץ הספור "עגונות" מביון עוזו. אמנם גם בספור זה, העיר אז ידיו, אתה מוצא עוד השפעה מבחוף. אבל בא הספור "והיה העקוב למישור" שהוא כולו פנים, כולו שיר, רוח ופלדה. אמנם היתה עוד סטיה בצורת הספור שנתפרסם בקובץ "בינתים" שלי. אבל באו, באו היצירות הגדולות בזו אחר זו. הנה הן בששת הכרכים, הנה הן עומדות בתחומן ובמהותן. —

הוא ראה שלשה מרכזים עצמיים בתולדות ישראל. הראשון הרחוק-רחוק: בשבת העם בארצו בימי שופטיו ומלכיו ונביאיו, השני בבבל בהיות זו לו מולדת שניה, בהיות לו מעין משטר ממלכתי משלו וחיים כלכליים משלו ועליהם נבנו חיים רוחניים עצמיים, והשלישי בפולין, שעם כל הצרות והתלאות מבחוף ועם כל ההתכווצות שבפנים הרי בכל זאת יש בו עוד הדיגור של תרבות עצמית ואפילו אך ורק בזכות העובדא. שבחוף אין שמש זורחת ומשעבדת. ואם המרכז הראשון הוא גיא-חזיון לאברהם מאפו איש תם, הנה עגנון גילה את המרכז האחרון.

פולין העדינה הקדומה לתורה ולתעודה.

למיום סור אפרים מעל יהודה.

החרוז אינו מדויק שהרי הוא דולג לא רק על ספרד, שגם לה חלק ב"תורה ותעודה" (אעפ"י שלא פיתחה כנראה חיים עצמיים במדה מרובה) אלא גם על

בבל. אכן זה הדבר: פולין שאפה אל אפרים ויהודה. לא שביטלה את בבל, אדרבא, היא פיתחה את יצירות בבל יותר מאשר את יצירות המרכז הראשון, אבל שאפה אל הראשון.

וזהו המעין המקורי, וזהו השלשלת העצמית: אפרים ויהודה, בבל ויצירותיה, פולין וחיותיה — והשאיפה מפולין אל אדמת אפרים ויהודה. מי שאוחז בשלשלת זו שוב אין אימת השיגרא והחקוי עליו. הוא נגאל. ועגנון הוא שגאל את עצמו ואחרים עמו. באו, באו יצירות גדולות. התוכן פולין והשאיפה לארץ וההשתרשות בארץ. הוא יצר עולמו מקדם. „לא חיסרתי דבר מכל מה ששמעתי ולא הוספתי דבר על כל מה שהנשמה היתה מגידה לי“. זהו החידוש. הוא צר מחדש קלסטר פניו של משה רבנו. הוא לימד חסד ואהבה ורחמים. יעבץ כתב היסטוריה פלוס תורת ישראל, עגנון כתב ספורים פלוס מראה ישראל.

הרבה נסים קרו לו בדרכיו. גם צער רב. דרך־משל: שריפת ספורו הגדול „בארצות החיים“. אך עתה מה? עתה משחזים גוג ומגוג יומם וליל את הסכינים, את החרבות, את הרובים, את מכונות היריה, את התותחים, את הפצצות, את המוקשים, את הרמונים ואת אדי־הרעל, כדי לכלות את העולם. ועתה קם המן הרשע לכלות את ישראל. סירת אסירי ישראל מבורגלנד האסורה לאחד החופים באין חוף־הצלה אף למספרם המצער — איזה סמל!

בתוך חבלי־משיח אלו חיים אנו וחי הפייטן. ועם כל זה אין לנו ואין לו כוכב מאיר אחר זולתי העבודה, התפלה והעבודה, זולתי היצירה, הרחמים הגדולים והיצירה. וזאת הברכה לפייטן העובד והיוצר: הַמְשִׁיךְ!